

RECENZJA

ROZPRAWY DOKTORSKIEJ MGR PIOTRA SKRZYPKA POD TYTUŁEM: „ANALIZA WSPÓŁCZESNEJ SYTUACJI PRAWNEJ I SPOŁECZNEJ OSÓB LGBT W HISZPANII”

Przedstawiona mi do oceny rozprawa doktorska pod tytułem „Analiza współczesnej sytuacji prawnej i społecznej osób LGBT w Hiszpanii”, której autorem jest mgr Piotr Skrzypek, liczy 181 stron i składa się z pięciu rozdziałów, wstępu i podsumowania, załącznika (Ankiety badawczej) oraz bibliografii. Promotorem pracy był dr hab. prof. UŁ Stanisław Kosmyńka, promotor pomocniczą dr Agata Włodarska-Frykowska.

Tematyka rozprawy jest ważna i interesująca, zarówno ze względu na zmiany, jakie nastąpiły w Hiszpanii w wyniku transformacji kulturowej, jak i w związku z porównaniem sytuacji osób LGBT w Polsce i w Hiszpanii. Doceniam fakt podjęcia przez Doktoranta tego aktualnego, wartego zbadania zagadnienia. Niestety moja ocena rozprawy Magistra Skrzypka nie jest pozytywna. Stwierdzam to naprawdę z dużą przykrością. Moje zastrzeżenia dotyczą różnych aspektów tej pracy – oryginalności i rzetelności badawczej, jakości przeprowadzonych badań i zawartości merytorycznej dysertacji, a także części formalnej. W dalszej kolejności przedstawię szczegółowe uzasadnienie mojej opinii, mam też nadzieję, że poczynione uwagi będą dla Autora wskazówkami do przyszłej pracy badawczej.

W pracy Magistra Skrzypka obecne są liczne fragmenty, które nie są oznaczone cudzysłowem jako cytaty a są identyczne jak w przywoływanych źródłach lub w niewielkim stopniu (niekiedy tylko jednym wyrazem) różnią się od tekstu ze wskazanego w przypisie źródła¹. Jest ich na tyle dużo, że nie jestem w stanie wymienić wszystkich w tej recenzji. Wybrane umieściłam pod koniec recenzji w części „Uwagi szczegółowe”. Z tą uwagą w odniesieniu do rozprawy (zdania identyczne lub bardzo podobne do tych z innych tekstów)

---

¹ Przy tym w innych miejscach Doktorant stosuje cudzysłów w przypadku zamieszczenia cytatów.

związana jest druga, dotycząca umieszczania w pracy długich cytatów. Nie są one wyodrębnione z tekstu, często nie są też częścią zdania Autora jako ilustracja wypowiedzi, lecz rozpoczynają zdanie (cytat jest początkiem zdania). Brakuje ich interpretacji. Niektóre z takich cytatów mają kilka, inne nawet kilkanaście wersów. Takie cytaty znajdują się na przykład na stronach 9, 10, 14-15, 27, 143-144, 153-154. Cytat na stronie 13 kończy się na stronie 14 i w mojej ocenie warto byłoby jednak sparafrazować tak długi opis związany z metodologią.

Oczywiście cytowanie prac innych autorów nie jest postępowaniem błędnym, jednak w sytuacji gdy duża część rozdziału czy pracy składa się z cytatów lub fragmentów o identycznym lub bardzo podobnym brzmieniu do tekstów innych badaczy, trudno dostrzec oryginalny wkład i własną interpretację tematu oraz zrozumienie i umiejętność zastosowania teorii przez danego Autora. Opieranie się na innych źródłach nie powinno być ich dosłownym przepisaniem (poza przypadkiem cytowania, które powinno być oznaczone). Zdaję też sobie sprawę, że wielokrotna lektura czy tłumaczenie prac innych badaczy sprawia, że niekiedy określone sformułowania czy zdania zostają w naszej pamięci i mogą być niechcący użyte bez świadomości, że zbytnio przypominają słowa innych autorów. Gdyby tych fragmentów było w rozprawie mniej uznałabym to właśnie za wynik takiego błędu czy nieuwagi przy korzystaniu ze źródeł. Jednak w ocenianej pracy doktorskiej w mojej opinii jest ich zbyt wiele.

Kolejna uwaga krytyczna dotyczy merytorycznej zawartości pracy, jej zakresu tematycznego, ujęcia problemu, struktury i analizy. Być może zbyt szerokie ujęcie tematu (na przestrzeni epok, wszystkie prowincje, różne grupy) wpłynęło na to, że, według mnie, jego przedstawienie jest niepełne i powierzchowne, treść nie zawsze odpowiada tytułowi pracy czy rozdziału, niewystarczająco uzasadniony został też związek części historycznej (przedstawionej pobieżnie) z tematem pracy (współczesna sytuacja społeczna i prawna osób LGBT). Ponadto niektóre części w niewielkim stopniu odnoszą się do całej społeczności LGBT (może lepszym wyjściem byłoby ograniczenie badań na przykład do jednej grupy - gejów). Według mnie temat pracy był zbyt szeroki również ze względu na to, jak odmienne są często sytuacje w poszczególnych regionach Hiszpanii. Dobrym pomysłem byłoby być może ograniczenie obszaru badawczego na przykład do jednego czy wybranych prowincji. Zasadne byłoby też poświęcenie większej uwagi przemianom współczesnym i porównaniu na przykład okresu dyktatury frankistowskiej i czasu po transformacji ustrojowej (tym bardziej, że tematem pracy jest „współczesna sytuacja”) zamiast przywoływania czasu Wizygotów, która to część niewiele wniosła do tematyki pracy. Tematem drugiego rozdziału była „Sytuacja prawna osób

nieheteroseksualnych w Hiszpanii w okresie od starożytności do 1975r.”. Treści podrozdziałów w tej części pracy nie zawsze odpowiadają tytułowi rozdziału (może warto byłoby nadać mu szerszy tytuł, na przykład „Kulturowo-prawna sytuacja...”). W odniesieniu do odległej przeszłości istotne wydaje się też doprecyzowanie lub uzasadnienie użycia określeń takich jak „Hiszpania”. Podrozdział na temat Wizygotów nie zawiera odniesienia do żadnego źródła, nie odnosi się też do sytuacji prawnej osób nieheteroseksualnych. Sytuacja we frankistowskiej Hiszpanii z kolei, ze względu na jej znaczenie dla współczesnej sytuacji osób LGBT, powinna zostać, moim zdaniem, omówiona w osobnym podrozdziale, bardziej szczegółowo i wielowymiarowo. Niektóre wątki zostały potraktowane, według mnie, powierzchownie, inne pominięto. W mojej ocenie ważnym aspektem jest chociażby sytuacja hiszpańskich lesbijek w czasach frankizmu, to znaczy „niewidzialność” tej grupy² (według niektórych jest to też problem współczesny)³ czy osób trans w okresie dyktatury. Warto byłoby też szerzej omówić znaczenie przywoływanego przez Autora ruchu *Movida madrileña* (w tym uwzględnienie opinii, że jego przedstawiciele dystansowali się od polityki i walki o prawa „mniejszości” seksualnych)⁴, zwłaszcza, że Doktorant pisał o jego ważności. Szczególnie interesujący mógłby być wątek dyskryminacji wielokrotnej (np. bycie kobietą, lesbijką i imigrantką jednocześnie, przynależność osób LGBT do etnicznej mniejszości czy bycie osobą LGBT doświadczającą dyskryminacji ze względu na wiek)⁵. To samo dotyczy relacji pomiędzy różnymi grupami tworzącymi społeczność LGBT+, w tym w wymiarze międzypokoleniowym. Ważnym wątkiem w kontekście współczesnej Hiszpanii wydaje mi się też rodzicielstwo lesbijek i osób trans (nie tylko w odniesieniu do adopcji, o której Autor wspomina, ale też kontekstu ciąży⁶). Kolejnym wartym uwagi zagadnieniem, które nie zostało w pracy podjęte jest aspekt językowy, również w związku z propozycjami używania w języku hiszpańskim słów, które nie wskazują na rodzaj i stosowaniem języka inkluzywnego. W kontekście języka nawiązać można do tematu metafor.

---

² Zob. np. <https://lgtbarcelona.wordpress.com/2015/09/25/las-lesbianas-en-el-franquismo/> (dostęp: 5.09.2023). Także: A. Toribio Álvarez, „Historia de una sexualidad invisible: Las chicas raras”, „Cuadernos de Aleph”, 8, 2016, s. 170-184

³ Zob. np. I. Mujika Flores, *Visibilidad y participación social de las mujeres lesbianas en Euskadi*, Ararteko, Vitoria-Gasteiz 2007, s. 31-16. I

⁴ Szczegółowo ruch *Movida madrileña* omówiła W. Bryl-Roman w książce *Madrycka movida jako ruch kulturowy*, Wydawnictwo Poznańskie, Poznań 2008.

⁵ Zob. na przykład: I. Mujika, *Guía para entender la realidad de Gays, lesbianas y transexuales mayores*, 2009. A także: *Estudio sobre las causas de la invisibilidad y la doble discriminación que sufre el colectivo de lesbianas en la Comunidad de Madrid*, Estudio realizado por la Asociación Española de Transexuales- Transexualia, dir. Myriam Pérez Andrada, 2019.

⁶ Zob. m.in. <https://www.lavanguardia.com/vida/20210502/7423854/da-a-luz-primer-hombre-embarazado-espana-ruben-castro.html> (dostęp: 5.09.2023). Zob. także: <https://www.reproduccionasistida.org/reproduccion-asistida-para-parejas-lesbianas/#metodo-ropa-para-parejas-lesbianas> (dostęp: 12.09.2023).

Łukasz Smuga pisał na przykład o wieloznaczności niektórych słów w hiszpańskiej poezji, słowie *entender* czy o zwrocie „być z przeciwległego chodnika” (*ser de la acera de enfrente*)⁷.

Część teoretyczna pracy zawarta została w rozdziale pod tytułem „Zagadnienia metodologiczne i teoretyczne” (podrozdziały: „Metody analizy”, „Inne definicje i zagadnienia teoretyczne”, „Ewolucja definicji homoseksualizmu i jego postrzegania”). Rozdział ten w dużej mierze składa się z cytatów, są tu też fragmenty, które w niewystarczającym, w mojej ocenie, stopniu zostały zmienione w stosunku do tekstu źródłowego (zob. „Uwagi szczegółowe” w dalszej części tej recenzji), a także niejasne sformułowania i powtórzenia (na przykład różnica między metodą i techniką jest omawiana na stronach 15 i 26). Chaotyczny i kompilacyjny charakter tej części budzi wątpliwości w odniesieniu do zakresu wiedzy teoretycznej i umiejętności jej zastosowania przez Doktoranta oraz oryginalności ujęcia.

Zastrzeżenia mam również do ankiety, która stanowiła podstawę przeprowadzonych przez Autora badań. Wśród pytań brakuje mi na przykład doprecyzowania, w jakiej prowincji mieszka ankietowany (co może mieć wpływ na jego doświadczenia). Warto byłoby też wyjaśnić przyczyny wyboru akurat tych organizacji, do których Autor skierował ankietę. Zasadny wydaje mi się też namysł nad znaczeniem wieku osób odpowiadających na ankietę czy nad tym, na ile wspólne są doświadczenia wszystkich grup wchodzących w skład społeczności LGBT+. Niektóre pytania zawarte w Ankiecie są nieprecyzyjne (ponadto w niektórych przypadkach pytania w „Załączniku nr 1” i pytania analizowane w części 4.1. „Analiza wyników badań własnych – ankietą” różnią się⁸) a odpowiedzi wymagałyby uwzględnienia doświadczeń danej jednostki lub skierowania zapytania do wybranych grup. Mam tu na myśli na przykład pytania dotyczące sytuacji w zakładach karnych (pytanie 21 „Czy w zakładach karnych w Hiszpanii występuje dyskryminacja ze względu na orientację seksualną?” oraz pytanie 23: „Czy uważasz, że osoby LGBT są traktowane przez personel więzienny w Hiszpanii w sposób sprawiedliwy?”). Według mnie należy się zastanowić, czy odpowiedzi na te pytania mogą zostać udzielone przez kogoś, kto nie ma za sobą doświadczenia pobytu w więzieniu lub nie ma kontaktu z taką osobą (istotne byłoby sprawdzenie tego). Pytanie 19 o policję („Czy Twoim zdaniem organy policji w Hiszpanii są przyjaźnie nastawione do osób LGBT?”) jest o tyle szerokie, że w hiszpańskich regionach jest kilka rodzajów policji, znaczące mogłoby być w tej sytuacji ich rozróżnienie. W pytaniu 15 w Ankiecie, dotyczącym bycia ofiarą przestępstwa, Magister Skrzypek zauważa: „Pytanie nie uściślało jednak, co osoba badana

---

⁷ Ł. Smuga, *Wbrew naturze i kulturze. O odmienności w hiszpańskiej prozie homoerotycznej na przełomie XX i XXI wieku*, Universitas, Kraków 2016, s. 28-31, 42-54.

⁸ Na przykład pytanie 12 (na stronie 122 i na stronie 162 rozprawy) lub pytanie 21 (na stronie 129 i 163).

rozumie przez „przestępstwo”. Dodatkowo nie było tu doprecyzowania wskazującego na przestępstwo związane z przynależnością do grupy LGBT. Jednak Magister Skrzypek na podstawie odpowiedzi na to pytanie stwierdza, że: „Wyniki badań pokazują, że przestępczość wobec grup LGBT jest w Hiszpanii niska. Osoby, które mają inną niż heteroseksualną orientację seksualną nie obawiają się, że staną się ofiarą przestępstwa”. Pytając o doświadczenie dyskryminacji w szkole (pytanie 30 na stronie 133-134, które występuje jako 29 w Załączniku na stronie 164) warto byłoby sprawdzić, czy badany ujawnił się w niej jako osoba LGBT+. Co więcej Autor, na podstawie uzyskanych odpowiedzi (około 200) formułuje wnioski dotyczące całej Hiszpanii, wskazując na pozytywne strony sytuacji osób LGBT. Należałoby jednak, dla porównania, sięgnąć również po liczne raporty dotyczące dyskryminacji wobec tych osób, które odnoszą się do różnych obszarów (np. edukacja, miejsce pracy), a także poszczególnych prowincji⁹. Doktorant dokonuje też zestawienia sytuacji w Polsce i Hiszpanii na podstawie badań, które nie wydają się analogiczne i nie są doprecyzowane. Na przykład w odniesieniu do Tabeli na stronie 155-156 rozprawy Autor wskazuje, że dane dotyczące Hiszpanii opierały się na badaniach własnych (czy tylko na przeprowadzonej przez niego w latach 2022-2023 ankiecie skierowanej do osób LGBT i uzyskanych około 200 odpowiedziach?), natomiast źródłem danych dotyczących Polski był „Raport Kampanii Przeciw Homofobii i Lambda Warszawa za lata 2019-2020. Sytuacja społeczna osób LGBT¹⁰ w Polsce” (powstał on na podstawie badań ankietowych, w których wzięło udział ponad 22 tysiące osób a ponad 10 tysięcy wypełniło cały kwestionariusz, skierowany był do osób LGBT¹¹). Zasadne wydaje mi się w takiej sytuacji odniesienie uzyskanych przez Badacza wyników ankietowych do szerszej zakrojonych badań i raportów z nich, lub zawężenie obszaru badawczego, na przykład do konkretnego miasta czy wybranych miejscowości.

Od strony językowej i redakcyjnej praca sprawia wrażenie przygotowanej w pośpiechu. Liczne są literówki, błędy interpunkcyjne, gramatyczne, stylistyczne, powtórzenia, wyrażenia potoczne. Brakuje konsekwencji w sposobie zapisywania (na przykład nazw czasopism). Zdarzają się błędy w przypisach (np. zapis nazwisk, tytułów prac). W spisie treści przy numeracji niektórych rozdziałów pojawia się kropka (Rozdział IV.), tytuł rozdziału II jest z

---

⁹ Na przykład raport z 2018 roku z jednej tylko baskijskiej prowincji wydaje się znacznie mniej optymistyczny (zob. A. Muguruza, M. Marafia, *Convivencia en la diversidad. Diagnóstico de las realidades de la población LGTBI+ en Gipuzkoa 2018*). Zob. również: L. Mujika Flores, *El bullying y la violencia hacia el colectivo LGTBI+ en el ámbito de la educación no formal*, 2016. Także: FELGTB, *Informe de Delitos de Odio 2019*.

¹⁰ Powinno być LGBT+.

¹¹ *Sytuacja społeczna osób LGBT+ w Polsce. Raport za lata 2019–2020. Przegląd najważniejszych danych*, Kampania Przeciw Homofobii i Stowarzyszenie Lambda Warszawa, Warszawa 2021, s. 5.

małej litery. Ze względu na tematykę pracy należałoby stosować w niej bardziej inkluzywny język (na przykład w pytaniach z Ankiety omawianych w rozdziale IV występuje tylko forma męska – respondent, w tłumaczeniu pytań z Ankiety jest: „Czy kiedykolwiek doświadczyłeś”, itd.), właściwszym określeniem niż „zmiana płci” (s. 48, 136-137) byłoby też „korekta płci”. Część zdań w rozprawie wymagałaby, w mojej ocenie, poprawy stylistycznej czy gramatycznej, niektóre nie są jasne dla czytelnika. Jako przykłady mogą posłużyć następujące zdania:

„Epoka rekonkwisty w Hiszpanii po okresie muzułmańskiego panowania przywróciła katolicką moralność do hiszpańskiego społeczeństwa, która okazała się dramatyczna na przestrzeni wieków dla osób nieheteronormatywnych” (s. 10-11)

„Do nich należy fakt, że do druku.” (s. 20)

„Szeroko pojęta orientacja seksualna wskazuje, jakie płcie pociąga dana osoba. Pojęcie orientacji seksualnej istnieje, aby odnosić się wyłącznie do przyciągania” (s. 48)

„Drugim powodem, być może najważniejszym, był rosnący wpływ chrześcijaństwa w społeczeństwie rzymskim, w tym paradygmat chrześcijański na temat płci służący wyłącznie do celów reprodukcyjnych” (s. 56)

„Podobnie jak w wielu innych krajach w Europie, w Hiszpanii homoseksualizm był nieco legalny społecznie i tolerowany, kiedy pozostawał niewidoczny dla opinii publicznej” (s. 73)

„Jest to koncepcja związana z akceptacją działań lub opinii innych ludzi, gdy różnią się one od ich własnych lub są sprzeczne z osobistymi ramami przekonań” (s. 157)

UWAGI SZCZEGÓŁOWE

Rozdział pierwszy, zatytułowany „Zagadnienia metodologiczne i teoretyczne” rozpoczyna definicja słowa „metoda”. W związku z tym, że w dużej mierze jest ona tożsama z tą zawartą w źródle, które Magister Piotr Skrzypek przywołuje, według mnie powinna zostać oznaczona jako cytat. Ten fragment u Magistra Piotra Skrzypka (s. 13 rozprawy) brzmi:

„Słowo „metoda” pochodzi z języka greckiego (methodos – sposób postępowania) i oznacza ogólny schemat postępowania badawczego prowadzącego lub mającego prowadzić do odpowiedzi na formułowane pytania badawcze, mający charakter systematyczny, świadomy i powtarzalny”

Definicja w źródle, które Autor wskazał, to znaczy w pracy: R. Bäcker, L. Czechowska, G. Gadomska, J. Gajda, K. Gawron-Tabor, M. Giedz, D. Kasproicz, M. Mateja, B. Płotka, J. Rak, A. Seklecka, W. Szewczak, M. Winławska, J. Wojciechowska, *Metodologia badań*

politologicznych, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu, Polskie Towarzystwo Nauk Politycznych, Warszawa 2016 (s. 63) różni się tylko słowem „samo” na początku („Samo słowo „metoda” pochodzi z języka greckiego (methodos – sposób postępowania)...).

Na stronie 14 rozprawy znajduje się fragment, w przypadku którego nie tylko ma cudzysłowu wskazującego na cytowanie ale też brakuje odniesienia do źródła. Tymczasem pochodzi on z tej samej książki (to znaczy: R. Bäcker, L. Czechowska, G. Gadomska, J. Gajda, K. Gawron-Tabor, M. Giedz, D. Kasproicz, M. Mateja, B. Płotka, J. Rak, A. Seklecka, W. Szewczak, M. Winclawska, J. Wojciechowska, *Metodologia badań politologicznych*, s. 65-66). Mam tu na myśli następujący fragment z pracy doktorskiej Magistra Skrzyпка (na stronie 14 rozprawy, różnica polega tylko na pogrubionej czcionce w ocenianej rozprawie doktorskiej w przypadku wybranych zdań):

„W badaniach politologicznych stosuje się cały szereg metod badawczych i trudno jest stworzyć ich wyczerpujący katalog. Andrzej Faliński jako metody najbardziej charakterystyczne dla politologii wskazał: analizę systemową, metody behawioralne, metody porównawcze oraz metodę decyzyjną. Andrzej Chodubski pisze o następujących metodach: analizie systemowej, ujęciach ilościowych i jakościowych, metodzie porównawczej, analizie instytucjonalno-prawnej, metodzie historycznej, behawioralnej, symulacyjnej, decyzyjnej i innych (takich, jak np. leksykalnej, geograficznej, genealogicznej, metodzie ekstrapolacji, refleksji, metodzie kolejnych zbliżeń). Tomasz Pawłuszko wymienia: metodę porównawczą, systemową, historyczną, instytucjonalno-prawną, analizy treści, analizy decyzyjnej i monograficzną. Barbara Krauz-Mozer, Paweł Ścigaj i Piotr Borowiec przy analizie metod badawczych stosowanych najczęściej stosowanych w polskiej politologii wyróżnili: metodę porównawczą, systemową, sondażową, historyczną, instytucjonalno-prawną, analizy treści, analizy decyzyjnej, monograficzną oraz studium przypadku”

Na następnych stronach pracy doktorskiej znajdują się kolejne fragmenty, przy których Autor podał źródło, jednak nie zaznaczył ich cudzysłowem jako cytatów pomimo tego, że są one takie same jak w przywoływanych pracach lub zawierają nieznaczące tylko zmiany (na przykład zamiast słowa „ankieter” użyty został termin „adresat”). Mam tu na myśli na przykład fragmenty ze strony 16 i 17. Na stronie 16 rozprawy Magister Skrzypek pisze:

„Rola badającego ogranicza się do przygotowania odpowiedniej ankiety, wyboru zbiorowości, którą zamierza poddać się badaniom, rozprowadzenia ankiet, wskazania sposobu ich zwrotu oraz pozyskania wypełnionych ankiet. Osoby zajmujące się rozprowadzaniem oraz zbieraniem ankiet są określane mianem ankieterów” (rozprawa, s.16)

W pracy podanej przez Doktoranta w przypisie jako źródła tej informacji (A. J. Chodubski, *Wstęp do badań politologicznych*, s. 143) znajduje się niemal identyczny fragment (różnica polega na tym, że słowo „się” jest w innym miejscu – zaznaczyłam podkreśleniem):

„Rola badającego ogranicza się do przygotowania odpowiedniej ankiety, wyboru zbiorowości, którą zamierza się poddać badaniom, rozprowadzenia ankiet, wskazania sposobu ich zwrotu oraz pozyskania

wypełnionych ankiet. Osoby zajmujące się rozprowadzaniem oraz zbieraniem ankiet są określane mianem ankieterów” (A. J. Chodubski, *Wstęp do badań politologicznych*, s. 143)

W mojej ocenie w tej sytuacji samo podanie źródła nie jest wystarczające.

Na kolejnej stronie (s. 17 rozprawy) część zdań jest taka sama lub w niewielki sposób zmodyfikowana w porównaniu ze źródłem, z którego pochodziły i które zostało przez Autora podane. Mam tu na myśli poniższy fragment (na żółto zaznaczyłam fragmenty identyczne z tekstem w pracy A. J. Chodubski, *Wstęp do badań politologicznych*, s. 143-144 – w mojej ocenie powinny one zostać zaznaczone jako cytaty, czyli w cudzysłowie lub sparafrazowane, zmodyfikowane w znacznie większym stopniu):

„Ankieta pocztowa polega na tym, że ankieter rozsyła ją za pośrednictwem poczty na adres poszczególnych osób wybranych do badań. Do ankiety załącza się kopertę zwrotną z adresem adresata lub instytucji badawczej wraz ze znaczkiem pocztowym. Ankieta prasowa drukowana jest na łamach prasy (np. w dzienniku, tygodniku czy innym periodyku), jednorazowo lub w odstępach czasowych, zwracana jest zwykle wprost do redakcji. Ankieta handlowa (towarowa) polega na dołączeniu kwestionariusza ankiety do zakupionych towarów czy degustowanych artykułów, który po wypełnieniu oddawany jest przy danym stoisku bądź przesyłany pod właściwy adres. Tego rodzaju ankiety są zwykle motywowane wylosowaniem określonej nagrody za uczestnictwo i trud wypełnienia ankiety. Ankiety radiowe i telewizyjne polegają na przesłaniu pytań kwestionariusza ankiety przez radio i telewizję, a odpowiedź pozyskiwana jest przez pocztę lub telefonicznie. Prowadzi się też ankiety, gdzie tekst kwestionariusza przekazuje się telefonicznie respondentowi, a jego odpowiedź może być pozyskiwana również telefonicznie bądź przez wysyłkę na wskazany adres. Kolejnym rodzajem ankiety są ankiety rozdawane. Ankieta rozdawana jest dostarczona bądź przekazywana respondentom przez ankieterów, a po jej wypełnieniu odbierana jest przez ankieterów lub przekazywana na wskazany adres. Powszechnym rodzajem ankiet są ankiety audytoryjne. Ankieta audytoryjna jest techniką wymagającą bezpośredniej styczności badacza z audytorium czy z grupą osób zgromadzonych instytucjonalnie w określonym miejscu i czasie np. w miejscu pracy, w wojsku, na kursie zawodowym, na uczelni. Ankieter przekazuje wtedy tekst pytań, a następnie przejmuje odpowiedzi zapisane na kartkach papieru. Ankieter może udzielać w czasie jej przeprowadzenia objaśnień w sytuacji np. niejasności pytań”

Również na kolejnej stronie (s. 18 rozprawy) znajduje się fragment, w którym tylko dwa słowa („osobowe” zamiast „biograficzne” i „odpowiadał” w miejscu „odpowiedział”) odróżnia go od tekstu zamieszczonego w podanym w przypisie źródle (A. J. Chodubski, *Wstęp do badań politologicznych*, s. 143-144¹², ponownie na żółto wyrazy identyczne):

„Ankietami imiennymi są wypełnione pisemnie kwestionariusze, które są bądź podpisane, bądź też mogą jednoznacznie wskazywać na osobę respondenta ze względu na zawarte w nich pytania np. miejsce i czas urodzenia oraz inne dane osobowe. Ankietami anonimowymi nazywa się kwestionariusze, które nie tylko nie są podpisywane, ale nie zawierają też pytań, które mogłyby ujawnić respondenta w sytuacji, gdyby na nie odpowiadał. Poczucie anonimowości respondenta powszechnie sprzyja udzielaniu prawdziwych odpowiedzi”

---

¹² W wydaniu, do którego ja miałam dostęp (2004) jest to fragment na stronie 144.

Także w dalszych częściach tego rozdziału znajdują się fragmenty, które, w mojej ocenie, powinny zostać zaznaczone jako cytaty lub znacząco przeformułowane (na przykład na stronie 25 lub 37).

W przypadku rozdziału II pod tytułem „Sytuacja prawna osób nieheteroseksualnych w Hiszpanii w okresie od starożytności do 1975 r.” tak część o czasach rzymskich, jak i Hiszpanii muzułmańskiej zawiera zdania w niewielkim stopniu różniące się od tych z książki podanej w przypisie jako odniesienie i w mojej ocenie ^{to} powinny być przeformułowane - napisane własnymi słowami. Tym bardziej, że obie te części są bardzo krótkie (podrozdział 2.3. Hiszpania muzułmańska to niecała strona, 2.1. Czasy rzymskie to 2,5 strony) i według mnie nie wnoszą wiele do tematu pracy i rozdziału (sytuacja prawna czy społeczna osób nieheteroseksualnych). Podobnie jak króciutka część na temat okresu Wizygotów. Jeśli chodzi o wspomniane podobieństwa to mam tu na myśli fragmenty ze stron 55 i 58 rozprawy, które wykazują podobieństwa do opisów z książki M. Tuñón de Lara, J. Valdeón Baroque, A. Domínguez Ortiz, *Historia Hiszpanii* (Magister Jan Skrzypek błędnie, bo pomijając akcenty, zapisał w przypisie wskazując odniesienie, nazwisko autora tej książki. W przypadku pozostałych dwóch autorów w bibliografii podane zostały tylko ich drugie nazwiska zamiast obu). Fragment ze strony 55 rozprawy brzmi:

„Podbój terytorium Hiszpanii przebiegał w podobny sposób jak podbój Grecji, trwał bardzo długo, ale to dlatego, że podporządkowany był wielu celom i nie odbywał się według jednego, z góry założonego planu. W rezultacie militarnych działań Półwysep Iberyjski stał się elementem gigantycznej układanki, jaką tworzyło w basenie śródziemnomorskim wielonarodowościowe państwo rzymskie. Hiszpania została włączona w system ekonomiczny Rzymu, ale dostała się także w sferę jego wpływów językowych, religijnych i kulturowych. Półwysep Iberyjski stał się terenem intensywnej eksploatacji ekonomicznej prowadzonej przez metropolię, otrzymał jednak w zamian niezwykle dziedzictwo, którego wymownym świadectwem są język łaciński, rzymskie prawo, czy sieć dróg”

W wydaniu tej książki, które ja posiadam (z roku 2007) niemal identyczny fragment jest na stronie 36:

„Podbój terytorium Hiszpanii przebiegał w podobny sposób, jak podbój Galii czy Grecji; trwał wprawdzie bardzo długo, ale to dlatego, iż podporządkowany był wielu celom i nie odbywał się według jednego, z góry założonego planu. W rezultacie militarnych działań Półwysep stał się kolejnym elementem gigantycznej mozaiki, jaką tworzyło w basenie śródziemnomorskim wielonarodowościowe państwo rzymskie. Hiszpania została włączona w system ekonomiczny Rzymu, ale dostała się także w sferę jego wpływów językowych, religijnych i kulturowych. Półwysep Iberyjski stał się terenem intensywnej eksploatacji ekonomicznej prowadzonej przez metropolię, otrzymał jednak w zamian niezwykle dziedzictwo, którego wymownymi świadectwami są język łaciński, rzymskie prawo, czy sieć dróg”

Z kolei na stronie 58 rozprawy Magistra Skrzypka czytamy:

„Inwazja arabska była wydarzeniem o ogromnym znaczeniu dla dalszych dziejów Hiszpanii. Prawie całe jej terytorium – z wyjątkiem regionów górskich gdzie schronili się chrześcijanie – zostało włączone w świat nowej cywilizacji. Przez kolejne 300 lat al-Andalus, czyli obszar Półwyspu Iberyjskiego

znajdującego się pod panowaniem muzułmańskim, przewyższał północne państwa chrześcijańskie zarówno w dziedzinie militarnej, gospodarczej jak i kulturowej. Lata największej świetności potęgi muzułmańskiej w Hiszpanii przypadły na okres kalifatu kordobańskiego i wraz z jego upadkiem w pierwszych dekadach XI wieku, al-Andalus wkroczyło w erę schyłkową”

W książce M. Tuñón de Lara, J. Valdeón Baruque, A. Domínguez Ortiz, *Historia Hiszpanii* na stronie 66 znajduje się taki opis:

„Inwazja arabska była wydarzeniem o kolosalnym znaczeniu dla dalszych dziejów Hiszpanii: z wyjątkiem regionów górskich gdzie schronili się walczący chrześcijanie, całe jej terytorium zostało włączone w świat nowej cywilizacji. Przez trzy następane stulecia al-Andalus, czyli obszar Półwyspu Iberyjskiego znajdujący się pod panowaniem muzułmanów, przewyższał północne państwa chrześcijańskie zarówno w dziedzinie militarnej, jak i gospodarczej i kulturowej. Lata największej świetności muzułmańskiej potęgi w Hiszpanii przypadły na okres kalifatu kordobańskiego; wraz z jego upadkiem, w pierwszych dekadach XI wieku, al-Andalus wkroczyło w erę schyłkową”

W dalszej części rozprawy doktorskiej, w przypadku opisów dotyczących instytucji, praktyk, polityk, przy których znajdują się przypisy odnoszące się do zagranicznych stron internetowych czy dokumentów pojawia się podobny problem – fragmenty te są w zasadzie tłumaczeniem na język polski tekstów z tychże stron czy dokumentów. Przykładem może być fragment na stronie 93 rozprawy:

„Hiszpania była trzecim krajem na świecie, który zalegalizował małżeństwa osób tej samej płci w 2005r., zrównał prawa związków heteroseksualnych i homoseksualnych, w tym adopcję dzieci, spadki, emerytury i ulgi podatkowe. W listopadzie 2012 r. sąd najwyższy Hiszpanii utrzymał w mocy ustawę nr 13/2005 z dnia 1 lipca zmieniającą hiszpański kodeks cywilny w zakresie prawa do zawarcia małżeństwa, stwierdzając, że konstytucja musi być interpretowana szeroko i w elastyczny sposób, aby dostosować się do ewolucji społecznej. Od 2005 roku ponad 28.000 gejów i lesbijek wzięło ślub, a większość Hiszpanów popiera równe prawa małżeńskie”

Autor podał w przypisie do tego fragmentu jako źródło przywołanych informacji: Ministerio de Asuntos Exteriores y de Cooperación, *Spain LGBT good practices* (s.1). W tymże dokumencie znajduje się fragment, który w mojej ocenie jest niemal dosłownie przetłumaczony a zatem Magister Skrzypek powinien tu użyć cudzysłowu zaznaczając, że jest to cytata albo opisać te kwestie własnymi słowami:

„Spain was the third country in the world to legalize same-sex marriage in 2005, granting equal rights than married heterosexual couples, including adopting children, inheritance, pensions and tax benefits. In November 2012, Spain’s highest court upheld the Law 13/2005, of 1 July, amending the Spanish Civil Code in terms of the right to marry, stating that the constitution must be interpreted in a broad and flexible manner so as to adapt to social evolution. Since 2005 more than 28.000 gay and lesbian couples have got married and a majority of Spaniards support equal marriage rights”

W częściach pracy doktorskiej zatytułowanych 3.4.2 “Prokuratoria ds ochrony zasad równości i niedyskryminacji” oraz części 3.4.3. „Deklaracje i zobowiązania rządowe” również znajdują się zdania, które są, w mojej ocenie, niemal dosłownym tłumaczeniem tekstu z przywołanego

dokumentu i dlatego powinny zostać oznaczone jako cytaty lub znacząco przeformułowane.

Przykłady:

1. „W 2013 r. w Hiszpanii powstała sieć prokuratorów zajmujących się głównie ochroną zasad równości i niedyskryminacji (co najmniej po jednej prokuraturii w każdym z 50 prokuratur okręgowych)” (s. 95 rozprawy)

“In 2013 was created in Spain a network of prosecutors specifically devoted to the protection of the principles of equality and non-discrimination (at least one for each of the 50 provincial prosecution offices)” (Ministerio de Asuntos Exteriores y de Cooperación, *Spain LGBT good practices*)

2. „Funkcją sieci jest także gromadzenie informacji, dokumentacji i zaleceń międzynarodowych organów praw człowieka (w Organizacji Narodów Zjednoczonych i na poziomie Unii Europejskiej), zbieranie orzecznictwa europejskiego Trybunału Praw Człowieka, Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, Trybunału Konstytucyjnego oraz Sądu Najwyższego w celu prowadzenia dochodzeń i ścigania” (s. 95 rozprawy).

„The network’s functions are to gather information, documentation and recommendations of international human rights bodies (at United Nations and European Union level); to collect the jurisprudence deriving from the European Court of Human Rights, the Court of Justice of the European Union, the Constitutional Court and the Supreme Court; and to investigate, pursue and prosecute this type of criminal activity” (Ministerio de Asuntos Exteriores y de Cooperación, *Spain LGBT good practices*)

3. „Ponadto Ministerstwo Spraw Wewnętrznych ogłosiło w grudniu 2014 r. utworzenie procedur działań policji. Procedury zostały opracowane w celu zintensyfikowania ścigania i karania za przestępstwa z nienawiści. W Hiszpanii dyskryminacja osób LGBT jest pierwszą przesłanką do ścigania za przestępstwo z nienawiści. W tym sensie regulacje zapewnią szczególną wrażliwość na zachowania dyskryminacyjne” (s. 95 rozprawy)

„Furthermore, The Ministry of Interior announced in December 2014 the creation of a protocol for police action. The protocol has been developed in order to intensify the policial pursue and punish hate crimes. In Spain LGBT discrimination is the first ground for hate crimes. In this sense, the protocol provide special attention to this type of discrimination”. (Ministerio de Asuntos Exteriores y de Cooperación, *Spain LGBT good practices*)

4. „Na szczeblu krajowym rząd będzie walczył z homofobią i transfobią za pomocą kampanii informacyjnych i uświadamiających, będzie również finansować badania nad dyskryminacją, a także będzie promować zatrudnienie i włączanie osób transpłciowych do życia w społeczeństwie” (s. 96 rozprawy)

„At a national level, the Government will fight homophobia and transphobia with information and awareness-raising campaigns, it will also promote the study of this kind of discrimination and will promote the employment and social inclusion of transgender people”. (Ministerio de Asuntos Exteriores y de Cooperación, *Spain LGBT good practices*)

Ta sama uwaga dotyczy niektórych fragmentów na dalszych stronach (od 102-113). Na przykład:

„Mapa dyskryminacji. Projekt ten miał na celu zbadanie postaw społecznych wobec dyskryminacji, postrzegania potencjalnych ofiar dyskryminacji oraz poprawę systematycznego zestawiania oficjalnych danych i statystyk dotyczących dyskryminacji w celu opracowania skuteczniejszych polityk publicznych promujących równość traktowania i niedyskryminacji bez względu m.in. na orientację seksualną i tożsamość. Pierwszym rezultatem badawczym opracowanym w ramach w/w projektu jest „Badanie diagnostyczne źródeł wtórnych na temat dyskryminacji w Hiszpanii” (s. 102 rozprawy)

“Map of the Discrimination. This project aims at studying the social attitudes towards discrimination, the perception of potential victims of discrimination and improving the systematic compilation of official data and statistics on discrimination, in order to design more efficient public policies to promote equal treatment and non discrimination irrespective of inter alia, sexual orientation and identity. The first research product elaborated in the framework of the Project is the Diagnostic study of secondary sources about discrimination in Spain. (źródło hiszpańskie)

Podobnie jest w przypadku niektórych fragmentów recenzowanej rozprawy doktorskiej odwołujących się do polskich artykułów i stron internetowych. Chodzi na przykład o fragment na stronie 145 rozprawy:

„29 września 2020 r. Sąd Okręgowy w Warszawie wydał historyczne orzeczenie w sprawie Joanny Żelek, transpłciowej kobiety, która pozwała swojego niedoszłego pracodawcę za dyskryminację w dostępie do pracy ze względu na tożsamość płciową. W wyroku Sąd potwierdził, że kobieta doznała dyskryminacji bezpośredniej i molestowania ze strony firmy ochroniarskiej w trakcie rekrutacji na stanowisko recepcjonistki. Minister Sprawiedliwości, Prokurator Generalny złożył jednak skargę nadzwyczajną od tego przełomowego wyroku”.

Autor podał tu odniesienie do źródła: QUER.pl Portal osób LGBT. <https://queer.pl/news/205683/zbigniew-ziobro-chce-obalic-historyczny-polskiwyrok-o-ochronie-praw-osob-transpłciowych> (1.07.2021). Ze względu na to, że znajdujący się tam fragment jest niemal identyczny z tym w rozprawie (w jednym miejscu jest przecinek zamiast myślnika), Magister Skrzypek powinien zastosować tu cudzysłów zaznaczając, że jest to cytat. Fragment dotyczący ruchu *Movida madrileña* jest tożsamy z opisem ze strony internetowej (Autor podał źródło, ale nie zazaczył, że to cytat):

„Reprezentowali oni różne dziedziny sztuki – od filmu (np. Pedro Almodóvar, Iván Zulueta), przez muzykę (np. Mecano, Azul y Negro, Tino Casal), fotografię (np. Ouka Leele), aż po literaturę (np. Gregorio Morales, Vicente Molina Foix, Luis Antonio de Villena) i komiks. La Movida Madrileña miała jeden cel: wykorzystać wszystkie zasoby wolności artystycznej do odnowy hiszpańskiej kultury i obyczajowości. Był to czas, kiedy tematy tabu były chętnie podejmowane przez artystów, a rewolucja seksualna i wszechobecne subkultury punkowe były na porządku dziennym”. J. Alvaro, Kultura Hiszpanii, La Movida Madrileña, <https://hispanico.pl/la-movida-madrilena/>(1.03.2023)

Podobnie jest w przypadku fragmentu ze strony 81 rozprawy, który w niewielkim stopniu różni się od opisu z internetowej wersji Encyklopedii PWN (Autor podał źródło, jednak w mojej opinii tekst powinien być w większym stopniu zmieniony). Opis misji wybranych hiszpańskich organizacji zawiera fragmenty przetłumaczone z ich stron bez zaznaczenia cudzysłowem jako cytat (s. 107, 110 i 112 rozprawy).

Zdarza się, że zmiana wprowadzona przez Autora w zdaniu, informacji ze źródła, wydaje się zmieniać jego sens:

„W starożytnej Grecji kontakty seksualne między dorosłymi mężczyznami uważano za rzecz dopuszczalną i akceptowalną w przeciwieństwie do powszechnych intymnych relacji starszych

mężczyzn z młodzieńcami, które z kolei w dzisiejszych czasach uznalibyśmy za pedofilię” (strona 50 rozprawy)

„W starożytnej Grecji kontakty seksualne między dorosłymi mężczyznami uważano za perwersję w przeciwieństwie do powszechnych intymnych relacji starszych mężczyzn z młodzieńcami, które z kolei w dzisiejszych czasach uznalibyśmy za pedofilię” (I. Janicka, M. Kwiatkowski, Homoseksualizm męski i kobiecy w perspektywie psychologicznej, Warszawa 2016, s. 39)

Początek części 1.3. rozprawy pod tytułem „Ewolucja definicji homoseksualizmu i jego postrzegania” (str. 41) w niewielkim stopniu różni się od tekstu z książki I. Janickiej i M. Kwiatkowskiego pod tytułem „Homoseksualizm męski i kobiecy w perspektywie psychologicznej”, jednak zastanawiający jest również zastosowany tu sposób odniesienia do źródła, który powtarza się też w innych częściach pracy. Ten fragment w rozprawie Magistra Skrzypka brzmi:

„Zgodnie z rezolucją Amerykańskiego Stowarzyszenia Psychologicznego przyjętą 26 stycznia 1975 roku, homoseksualizm nie powstaje w związku z zaburzeniami funkcji poznawczych, czy wiarygodności jednostek. Homoseksualizm, który zgodnie z tym nie jest rozpatrywany w kategoriach zaburzenia, wciąż jednak budzi kontrowersje w wielu społeczeństwach”

W przypisie do tego akapitu Magister Skrzypek umieścił następujący zapis:

J. J. Conger, Proceedings of the American Psychological Association, Incorporated, for the year 1974: Minutes of the annual meetings of the Council of Representatives. American Psychologists 1974, 30, 620-651 w: I. Janicka, M. Kwiatkowski, Homoseksualizm męski i kobiecy w perspektywie psychologicznej, PWN, Warszawa 2016, str. 15

W książce I. Janickiej i M. Kwiatkowskiego Homoseksualizm męski i kobiecy w perspektywie psychologicznej fragment ten, uwzględniając odniesienia źródłowe w tekście, brzmi:

„Zgodnie z rezolucją Amerykańskiego Stowarzyszenia Psychologicznego, przyjętą 24-26 stycznia 1975 roku, homoseksualizm nie powstaje w związku z zaburzeniami funkcji poznawczych, emocjonalnych czy wiarygodności jednostki (Conger, 1975). Homoseksualizm, który zgodnie z tym nie jest rozpatrywany w kategoriach zaburzenia, wciąż budzi kontrowersje w wielu społeczeństwach (Cabaj i Stein, 1996)”

Podobne zapisy źródeł w przypisach znajdują się w innych miejscach tego rozdziału, na przykład na stronie 51 rozprawy we fragmencie:

„Mimo okresów krótkiej tolerancji, homoseksualizm był zabroniony i karany praktycznie w całej trwającej 2000 lat historii kultury europejskiej. Historia homoseksualizmu w perspektywie psychologii społecznej, wyraźnie podkreśla to, że jego pojmowanie w dużej mierze było i jest powiązane z dominującym ówczesnie paradygmatami zmieniającymi nastawienie społeczne. Warto również podkreślić, że panujące nastawienie społeczne jest również silnie powiązane z układami politycznymi”

Magister Skrzypek w przypisie do tego akapitu zamieścił następujące odniesienie:

R.A. Brookey *Reinventing the male homosexual; the rhetoric and power of the gay gene*. Bloomington; Indiana University Press w I. Janicka, M. Kwiatkowski, *Homoseksualizm męski i kobiecy w perspektywie psychologicznej*, PWN, Warszawa 2016, str. 41

W książce I. Janicka, M. Kwiatkowski, *Homoseksualizm męski i kobiecy w perspektywie psychologicznej*, PWN, Warszawa 2016 na str. 40 widnieje następujący fragment:

„Mimo okresów krótkiej tolerancji, homoseksualizm był zabroniony i karany praktycznie w całej, trwającej 2000 lat historii kultury zachodniej (Szasz, 1972, w: Pilecka, 1999). Historia homoseksualizmu, w perspektywie psychologii społecznej, wyraźnie podkreśla to, że jego pojmowanie w dużej mierze było i jest powiązane z dominującymi ówczesnie paradygmatami zmieniającymi nastawienie społeczne. Warto podkreślić, że panujące nastawienie społeczne jest również silnie powiązane z układami politycznymi (Brookey, 2002; Mijas, 2012a; Stubrin, 1994)”

Takich sposobów podawania odniesień jest w pracy więcej (na przykład na stronach od 50 do 53), są one również w bibliografii jako artykuły naukowe. W mojej ocenie prawidłowy przypis w tych przypadkach powinien wskazywać wyłącznie na książkę I. Janickiej i M. Kwiatkowskiego, nie zaś na wybrane źródła, z których autorzy ci w danym miejscu korzystali, zwłaszcza, że w książce nie występowały one jako odrębne artykuły czy cytaty z prac tychże badaczy. Nawet jeśli Autor sięgnął do przywoływanych tekstów to jednak w swojej rozprawie zamieścił fragmenty bliskie interpretacji I. Janickiej i M. Kwiatkowskiego.

W pracy są też drobniejsze elementy wymagające poprawy. Na stronie 5, pojawia się zdanie: „Kiedy Półwysep Iberyjski opanowali Rzymianie (III wieku p.n.e), na teren podbity przenieśli nie tylko aspekty swojej kultury, ale i swoją moralność seksualną”. Niemal identyczne zdanie pojawia się w pracy na stronie 55 („Kiedy Półwysep Iberyjski opanowali Rzymianie, na teren podbity przenieśli nie tylko aspekty swojej kultury ale i swoją moralność seksualną”), a także 28 („Kiedy Półwysep Iberyjski opanowali Rzymianie, na teren podbity przenieśli nie tylko aspekty swojej kultury, ale i swoją moralność seksualną”). Na stronie 142 znajduje się zdanie: „Ankieterzy odnotowują, że opinia publiczna na temat homoseksualizmu jest w przeważającej mierze pozytywna, a badanie przeprowadzone przez Pew Research Center w 2013 roku wykazało, że ponad 88 procent obywateli Hiszpanii akceptuje homoseksualizm, co czyni go najbardziej przyjaznym LGBT z 39 ankietowanych krajów”. Identyczne zdanie obecne jest na stronie 157 rozprawy. Jednocześnie przy żadnym z nich nie ma odniesienia do źródła tych informacji.

Na stronie 11 rozprawy Autor pisze o rządach Louisa Zapatero – należałoby podać pełny zapis imion i nazwisk polityka - José Luis Rodríguez Zapatero. Baskijska partia PNV/EAJ na stronie 81 przetłumaczona została jako „Baskijska Partia Narodowa”, zaś na stronie 88 jako „Baskijska Partia Nacjonalistyczna”. We Wstępie Magister Piotr Skrzypek wymienił źródła, z

których korzystał przy pisaniu pracy, jednak zamiast wyliczenia nazwisk autorów (w niektórych przypadkach tylko nazwisk, w innych również tytułów prac) warto byłoby tu wyjaśnić, dlaczego akurat do tych pozycji sięgnął lub jaki jest stan badań nad podjętą w rozprawie tematyką. W odniesieniu do Bibliografii należy dodać, że Autor umieścił w sekcji „Monografie” swój artykuł pod tytułem: „Sytuacja prawna osób LGBT w Polsce” (w: *Poszerzamy horyzonty*, t.XIV, red. M. Bogusz, M. Wojcieszak, P. Rachwał, Słupsk, 2019), który powinien znaleźć się w części „Artykuły naukowe”. W innym przypadku w jednym z rozdziałów Magister Skrzypek podaje jako odniesienie swój artykuł („Porównanie sytuacji prawnej osób LGBT w Polsce i Hiszpanii w latach 1930-2021”) opisany raz jako „przyjęty do druku” (s. 147 i 148 rozprawy) innym razem jako „w druku” (strona 147 rozprawy). Zapis czasopisma nie jest tu pełny – Doktorant podaje: Eastern Rev. 2022 (czy chodziło o łódzkie czasopismo „Eastern Review”? Nie jestem tego pewna, bo w znajdującym się już na stronie pisma numerze 1 z 2022 nie ma artykułu Magistra Skrzypka, rozumiem, że ukaże się kolejnym, ale wówczas, w miarę możliwości, dobrze byłoby podać jego numer lub pełną nazwę czasopisma, jeśli chodziło o inne). W Ankiecie Badawczej, stanowiącej Załącznik nr 1, pytaniu 8 i 9 oraz 10 i 11 (s. 162 rozprawy) powtarzają się te same pytania w języku hiszpańskim, podczas gdy w j. angielskim i polskim są to inne pytania. Z kolei w pytaniu 14 (s. 163 rozprawy) brakuje polskiej wersji pytania.

Konkluzja

Praca doktorska powinna dowodzić umiejętności samodzielnej pracy badawczej Doktoranta oraz posiadania przez niego wiedzy teoretycznej w zakresie podjętej tematyki. Rozprawa powinna także stanowić oryginalne ujęcie podjętego problemu badawczego. Z przykrością stwierdzam, że w mojej ocenie rozprawa doktorska Magistra Piotra Skrzypka pod tytułem „Analiza współczesnej sytuacji prawnej i społecznej osób LGBT w Hiszpanii” nie spełnia kryteriów stawianych pracom doktorskim.

Katarzyna Mirgas